

I llavò vengueren els mallorquins

Publicat al blog *Ad modum maioricensem: un blog que vol ser un blog*, el 16 d'abril de 2006 i posteriorment republicat el 2 de febrero de 2008 a un suplement del Diario de Mallorca sobre Jaume I.

Fins que es va estendre l'escolarització, i la gent de Mallorca va començar a estudiar història —d'aquella manera que tots coneixem— un dels pocs personatges històrics que coneixia tothom era el rei en Jaume i l'afer històric per antonomàsia era la conquesta de Mallorca. La repressió o l'autocensura havien fet desaparèixer de la memòria altres fets més incomòdes —i amb conseqüències igualment tràgiques, com la Revolta Forana i les Germanies. De fet, el rei en Jaume i Sant Vicent Ferrer eren els únics personatges històrics medievals que (si no m'err, perquè ho escric de cap) va recollir mossèn Alcover a les seves Rondalles.

D'al·lot, encara vaig ésser a temps a sentir parlar del rei en Jaume, i de la conquesta de Mallorca, quan anava amb mon pare per les finques i possessions del terme, i per qualche poble de per d'arreu. Els pagesos, que sabien que m'agradaven “ses coses antigues”, em solien dir on havia “antigors”, “antiguidees” o “cementeris des Moros”; és a dir, restes prehistòriques. Ho record com si fos ara: “aqueix claper és des temps des moros” —em deien tots solemnes— “perquè abantes Mallorca era des moros”. D'això, jo ja en sabia cosa: a l'escola m'havien parlat de la “reconquesta” i, de més a més, jo havia llegit la *Història de Santa Margalida*. En aqueix llibre, publicat a 1981, el primer que vaig llegir en català, el pare Joan Francesc March i l'infatigable Ramon Rosselló explicaven la conquesta de Mallorca i hi deixaren escrit que els catalans havien “repoblat” Mallorca. Jo, coses d'al·lot que feia el batxiller, em pensava ésser un poc part damunt aquells pagesos que, ara me'n tem, em respectaven perquè era un al·lot pagès que sabia “lletra”. En poques paraules: un dels seus, però un poc lletrut. Tanmateix, la cosa —això que Mallorca haguera “estat des moros”— em venia de nou, i sempre que podria aprofitava per treure-la a rotlo. I els pagesos em contaven, tots convençuts, poc més o manco amb aqueixes paraules, que “això va durar fins que va venir el rei en Jaume, que va treure a defora es moros i llavó venguérem es mallorquins”. Més d'un pic em demanaren d'on era que venguérem. Em fa l'efecte que la meua resposta —de Catalunya— no els feia gaire gràcia. “Potser”, “si tu ho dius deu ésser així”, “no m'ho haguera pensat mai” i qualche sortida remolesta i desconfiada —com “això t'ho han dit a s'escola?”— eren, com a molt, els comentaris, si n'hi havia, a la meua resposta. Més envant me'n vaig témer que aqueix era el record que havia quedat, després de més set-cents anys, de la conquesta de 1229 i de la colonització feudal: el rei heroic i llegendari, la memòria dels antics “propietaris” de la terra —els moros que havien construït els clapers i les “antigors”— i, també, el convenciment del canvi demogràfic que causaren la conquesta i la colonització. Perquè els pagesos “sabien” que ells —la seva societat— venia de defora. I, en termes bàsics, l'encertaven. Que a Mallorca hi haguessen romàs un cert nombre d'andalusins —mallorquins antics, moros— batiats, no va alterar per res el resultat final de la conquesta de 1229. Els pagesos que jo tractava, és clar, no es qüestionaven per res si allò que havia fet el rei en Jaume —“treure defora es moros”— havia estat bo o xerec. Però sí que pareix que el record que Mallorca havia tengut uns altres amos els inquietava i els creava una certa “mala consciència”; més que res, per allò d'haver pres la terra als “moros”. I això, a parer meu, és perfectament comprensible,

perquè aquella gent s'havia criat en una societat pagesa, en la qual la terra era el bé més preuat i el robatori –ara no anirem a cercar per què– un dels crims més detestables. Això d'aqueixa “certa mala consciència” per mor d'haver pres la terra als moros, ho reconec abans de tot, pot ésser només una impressió meva. Però, en tot cas, diré què és que em va fer venir aqueixa idea al cap. I tornaré a les històries que em contaven els pagesos. Una cosa que em digueren més d'una vegada, quan anava amb mon pare als establits i a les possessions de per la Marina, era que a una de les possessions de veïnat hi havia una porta amb un pany molt antic, que era “des temps des moros”. La història, o rondalla, o contarella –com vulgueu– era que un dia va comparèixer a aquella possessió un moro amb una clau (i de vegades, deia qualcun, també amb papers). Quan li demanaven què volia, deia que era descendent dels moros que eren els propietaris de la casa fins que els ho prengueren quan va venir el rei en Jaume (o quan “prengueren” o “conquistaren” Mallorca.) “*Perquè –em deien els pagesos– Mallorca era seu, i sa casa era des temps des moros*”. El moro, em contava el pagès, hi havia anat per recobrar la casa i, per demostrar que era seva, passava la clau pel pany, i la porta s'obria. I fet això, el moro afirmava que mouria plets, i que tornaria a tenir la casa. Vaig tenir sort, i amb mon pare anàrem a la possessió on, suposadament, hi havia anat el moro, i en vaig poder parlar amb l'amo, o amb l'amitger –no record què era, exactament–. Aquell homo em digué que això no havia passat allà, sinó que havia sentit a dir que havia estat a una possessió veïnada. El pany del portal de les cases, evidentment, era nou, com també ho era la porta. I ja podeu imaginar que a l'altra possessió, aquella on em deien que havia passat això, tampoc en saberen res, i em contaren que la feta havia estat a una altra possessió. I parlant amb un homo vell de la Vila, em va dir que havia sentit a dir que allò havia passat a Son Fortesa de Manacor, “*que són unes cases molt antigues*”. I ja no ho vaig anar a cercar pus; Manacor aleshores em queia molt lluny. Ara, quan hi pens, em fa l'efecte que la “rondalla” de la clau del moro era això que ara en dirien una “llegenda urbana”; és a dir, una contarella que resulta –o resultava– fàcilment creïble, perquè, d'una manera o de l'altra, hi suren pors de la societat que les tramet. En aqueix cas, pens jo, por als moros. O millor dit, al retorn dels que eren considerats els legítims propietaris de la terra. Històries d'un temps en què la terra ho era tot i en què robar-la era un dels pitjors crims que podria cometre un pagès.

Antoni Mas Forners